

Nr 89.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 maj 1910, kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp samt en i ämnet väckt motion.

(1:a A.)

I en till Riksdagen aflåten, till jordbruksutskottet för förberedande behandling remitterad proposition, nr 113, af den 4 april 1910 har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att, sedan G. Olsson i Ekers by jämte öfrige enskilde delägare i ett stamroten nr 85 tillhörande soldattorp i Ekers socken af Örebro län å offentlig auktion den 4 februari 1908 försålt torpet i dess helhet till skomakaren Gustaf Vilhelm Pettersson i Ångstorp, berörda försäljning måtte, på vissa i statsrådsprotokollet angifna villkor, godkännas i hvad densamma afser kronan såsom ägare af förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Eker nr 8 tillhörande andel i berörda soldattorp.

Till förberörda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»I en till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län ställd skrifvelse den 15 september 1909 har G. Olsson i Ekers by meddelat, att han jämte öfriga enskilda delägare i ett stamroten nr 85 tillhörande soldattorp i Ekers socken af nämnda län å offentlig auktion den 4 februari 1908 försålt torpet i dess helhet till skomakaren Gustaf Vilhelm

Pettersson i Ängstorp mot en köpeskilling af 1,400 kronor med tillträdesrätt för köparen den 1 april 1908. Då kronan såsom ägare till förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal nr 8 i Ekers by hade andel i nämnda torp, anhöll Olsson, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande måtte hos vederbörande myndighet göra framställning, att kronan för sin andel i soldattorpet godkände ifrågavarande försäljning, hvarjämte Olsson anhållit, att kronan måtte för sin andel i torpet tillsammans med öfriga delägare deltaga i vissa kostnader för försäljningen, hvilka beräknats uppgå till 15 kronor 50 öre i annonskostnader och 20 kronor för utredning af äganderätten.

Vid denna skrifvelse var fogad bestyrkt afskrift af det vid berörda auktion hållna protokoll, af hvilket framgick, bland annat, att såsom handpenning skulle vid klubbslaget erläggas 10 procent af köpesumman samt återstoden den 1 oktober 1908 med 6 procent ränta därå från tillträdesdagen. Enligt å protokollet tecknade kvitton har hela köpeskillingen, 1,400 kronor, jämte stadgad ränta sedermera blifvit af ofvannämnda Olsson uppburen.

Sedan Kungl. Maj:ts befallningshafvande öfver ansökningen hört såväl domänintendenten i länet som arrendatorn af ifrågavarande länsmansboställe E. A. Pettersson, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande med eget yttrande öfverlämnat handlingarna i ärendet till domänstyrelsen, som med underdånig skrifvelse den 13 januari 1910 underställt frågan Kungl. Maj:ts pröfning.

Af den i ärendet förebragta utredningen framgår, bland annat, följande.

Ifrågavarande soldattorp, af hvilket $\frac{2}{3}$ belöpa å förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Eker nr 8, omfattar en areal af 1 tunnland 15,9 kappland jämte därtill hörande s. k. donationsjord 2,9 kappland eller sammanlagdt 1 tunnland 18,8 kappland.

Länsmansbostället är genom domänstyrelsens kontrakt den 3 februari 1905 för statsverkets räkning utarrenderadt på tjugu års tid från den 14 mars 1905 till E. A. Pettersson mot årligt arrende af 781 kronor. I 15:de punkten af kontraktet har föreskrifvits, att arrendatorn skall vara skyldig att, när helst sådant å kronans vägnar påfordras utan ersättning af något slag afträda egendomens andel i soldattorpet med jord och hus.

Arrendatorn Pettersson har förklarat sig intet hafva att erinra mot försäljningen men tillika framhållit, att, då han haft skyldighet afstå från torpandelen allenast under den förutsättning, att kronan sådant påfordrade, måste han anses berättigad uppbära ränta å den på bostället belöpande del af köpeskillingen under tiden från tillträdesdagen, den 1

april 1908, intill dess kronan framställde anspråk på, att arrendatorn afträdde andelen i torpet.

Domänintendenten i länet har ansett köpesumman, 1,400 kronor, skälig och kunna godkännas, men däremot funnit det af sökanden framställda anspråket om kronans deltagande i försäljningskostnaderna sakna fog. Beträffande arrendatorn Petterssons yrkande att utbekomma ränta å kronans andel i köpeskillingen har domänintendenten hemställt, att, då kronan icke lærer få uppbära sin andel i köpeskillingen — 311 kronor 11 öre — förr än godkännande af försäljningen skett, det villkor för godkännandet göres, att till arrendatorn erlägges ränta å 311 kronor 11 öre från den 1 april 1908, tills kronan erhåller likvid.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har hemställt, att ifrågavarande försäljning måtte varda för kronans vidkommande godkänd, då köpeskillingen syntes skälig och en utbrytning af kronans andel i torpet för dess införlifvande med länsmansbostället icke syntes vara att föredraga. I fråga om arrendatorns anspråk på ränta å köpeskillingsandelen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande instämt med hvad domänintendenten därom föreslagit. Hvad slutligen anginge frågan om kronans deltagande i vissa kostnader för försäljningen, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett ansökningen härom icke böra bifallas, då försäljningen företagits utan kronans medgifvande. Enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mening borde alltså försäljningen godkännas endast under villkor, att till kronan utbetalades hela dess andel af köpeskillingen utan afdrag för några som helst kostnader.

För egen del har domänstyrelsen, som vid det förhållande, att i det om länsmansbostället utfärdade arrendekontrakt vore stadgad skyldighet för arrendatorn att utan ersättning afstå från kronans andel i soldattorpet, icke kunde tillstyrka bifall till arrendatorns anspråk på utfående af ränta å kronans andel i köpeskillingen för torpet och i likhet med Kungl. Maj:ts befallningshafvande hölle före, att kronan ej borde deltaga i kostnaderna för försäljningen, hemställt om bifall till ansökningen i öfrigt.

Äfven jag anser på de af myndigheterna anförda skäl, att framställningen bör bifallas, i hvad den afser godkännande af försäljningen af den på kronan belöpande andel i ifrågavarande soldattorp, samt att kronan ej bör vidkännas några kostnader för försäljningen i fråga. Då arrendatorn Pettersson lærer sakna fog för sitt anspråk på räntegodtgörelse å den af Olsson för kronans räkning uppburna andel i köpeskillingen, torde något förbehåll i sådant afseende icke böra uppställas såsom villkor för försäljningens godkännande.»

I sitt utlåtande den 15 april 1910, nr 57, hade jordbruksutskottet, som icke funnit något att erinra emot Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, hemställt, att densamma måtte af Riksdagen bifallas. Sedan emellertid samma dag i anledning af propositionen inom Första kammaren af herr *F. Bäckström* väckts en motion, nr 87, blef ärendet af kammaren återremitteradt till utskottet för förnyad behandling.

I nämnda motion hemställles, att till de i propositionen angifna villkor för försäljning af omförmälda soldattorp skulle fogas ytterligare det villkor, att vid köpeskillings, 311 kronor 11 öre, erläggande till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län, för kronans andel i soldattorpet nr 85 jämväl skulle utbetalas 2 års ränta därå, att tillhandahållas arrendatorn *E. A. Pettersson*.

Motion.

Till stöd härför har motionären anført följande:

»I nådig proposition nr 113 af den 4 april, hvilken aflämnats till Riksdagen den 6 april, har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att sedan *G. Olsson* i Ekers by jämte öfriga enskilda delägare i ett stamroten nr 85 tillhörande soldattorp i Ekers socken af Örebro län å offentlig auktion den 4 februari 1908 försålt torpet i dess helhet till skomakaren *Gustaf Vilhelm Pettersson* i Ångtorp, berörda försäljning måtte, på vissa i statsrådsprotokollet angifna villkor, godkännas i hvad densamma afser kronan som ägare af förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Eker nr 8 tillhörande andel i berörda soldattorp.

Till de vid försäljningen föreslagna villkor, att kronan tillkommande andel i köpeskillingen 311 kronor 11 öre erlägges till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet senast å dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, samt att kronan ej må vidkännas några kostnader för försäljningen i fråga, synes mig jämväl böra fogas ytterligare ett villkor, som är påkalladt af kronans (genom kungl. domänstyrelsen) kontrakt med arrendatorn *E. A. Pettersson*.

Af utdraget ur statsrådsprotokollet 4/4 1910 inhämtas, jämte annat, att torpet, *kronan oåtspord*, försåls 4/2 1908 med tillträde för köparen 1/4 1908, att arrendatorn *E. A. Pettersson*, åberopande sig på sitt kontrakt ansett sig berättigad uppbära ränta från 1/4 1908 å den på Ekers by nr 8 belöpande andel i köpeskillingen, intill dess kronan framställde anspråk på att arrendatorn afträdde andelen i torpet, att domänintendenten i länet, som i ärendet hörts, ansett arrendatorns anspråk om uppbärande af ränta befogadt på sätt han begärt, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län delat domänintendentens mening, men att kungl. domänstyrelsen »vid det förhållande, att i det om länsmansbostället utfärdade arrendekontrakt vore stadgad skyldighet för arren-

datorn att utan ersättning afstå från kronans andel i soldattorpet, icke kunde tillstyrka bifall till arrendatorns anspråk på utfående af ränta å kronans andel i köpeskillingen för torpet», hvilken kungl. domänstyrelsens uppfattning godtagits af herr departementschefen, som yttrar: »Då arrendator Pettersson läser sakna fog för sitt anspråk på räntegodtgörelse å den af Olsson för kronans räkning uppburna andel i köpeskillingen, torde något förbehåll i sådant afseende icke böra uppställas såsom villkor för försäljningens godkännande.»

För pröfning af det rättsliga häri vill jag erinra, att i det med Pettersson om arrende af $\frac{1}{2}$ mantal Ekers by på 20 år från 14/3 1905 upprättade kontrakt stadgas följande:

1:o) Arrendet omfattar »ofvannämnda egendom med den inskränkning i afseende å egendomens andel i tillhörande soldattorp, som omförmäles i punkt 15 här nedan.

15:o) När helst sådant å kronans vägnar påfordras, är arrendatorn skyldig att utan ersättning af något slag afträda egendomens andel i tillhörande soldattorp med jord och hus.»

Kontraktets tolkning, sådan den framgår af kungl. domänstyrelsens utlåtande, är helt visst endast tillämplig, *sedan kronan* påfordrat afträddandet af soldattorpet, och detta har ännu icke skett.

Då *kontraktet* synes mig, såsom jag i mitt tjänsteyttrande som domänintendent i Örebro län anført, hvilken uppfattning jämväl delats af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län, tydligt tala för det berättigade i af arrendator Pettersson gjordt påstående om godtgörelse i form af ränta från den 1 april 1908 å köpeskillning för kronans andel i soldattorpet såsom rättmätigt och skäligt vederlag för den afkastning af torpet honom fränhändts genom torpets försäljning och afträdande, *innan kronan* begagnat sin kontraktsenliga rätt *att påfordra afträdande af andelen* i soldattorpet, får jag härmed hemställa, — — — — —»

Utskottet.

Utskottet, som i ett sammanhang pröfvat förenämnda proposition och motion, har icke af hvad i motionen anförts funnit skäl att frångå sitt i utskottets förut i ärendet meddelade utlåtande afgifna förslag i frågan.

Beträffande det af motionären föreslagna ytterligare villkoret för ifrågavarande försäljning finner utskottet ändamålet därmed äga föga samband med frågan om försäljningen af kronans andel i soldattorpet. Att döma af hvad propositionen och motionen därom innehålla synes nämligen arrendatorn af stambemmanet hafva haft skyldighet att afträda egendomens andel i torpet endast när sådant å kronans vägnar påfordrades. Har nu, innan så skett, torpet af öfrige delägare sålts, torde

detta icke hafva medfört någon skyldighet för arrendatorn att afträda den på hemmanet belöpande andelen däri. Om han ändock så gjort, torde han, i fall ersättning därför skall utgå, hafva att vända sig emot den eller de personer, till hvilkas förmån afträdet skett. Hela ersättningsfrågan synes därför vara ett uteslutande arrendatorns och nämnda personers mellanhafvande, hvaruti skäl icke torde finnas att inblanda staten.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

- a) att Riksdagen icke må bifalla herr Bäckströms ifrågavarande motion, samt
- b) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 6 maj 1910.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservation:

af herr *E. A. Lindblad*, som i fråga om motiveringen anför:

»Af handlingarna framgår att redan den 16 januari 1908 samtliga hemmansägare i Ekers by befullmäktigat ene delägaren Gust. Olsson att försälja soldattorpet i fråga, och är fullmakten som i afskrift bifogats, bevitnad af Alfr. Pettersson och Herm. Pettersson i Ekers by. Äfven om kronoarrendatorn E. A. Pettersson ej är identisk med den som vittne tecknade Alfr. Pettersson, måste man taga för gifvet, att arrendatorn haft kännedom om försäljningen, som skedde å auktion den 4 februari 1908. Och då han såväl i mars 1908, som mars 1909 betalat förfallande arrenden utan att därvid påyrkat något afdrag för det, honom veterligt, försälja soldattorpet, så måste han anses hafva godvilligt afstått från några rättsanspråk eller ock bort enligt 16 § i kontraktet underrätta vederbörande myndighet om försäljningen. Intet sådant synes hafva ägt rum, utan har han först den 18 oktober 1909 i affordradt yttrande gjort anspråk på ränta från soldattorpet, »som af köparen tillträds redan den 1 april 1908».

Arrendekontraktet innehåller följande bestämmelser:

15:o.

Arrendatorn tillförbindes att där sålunda för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå egendomen tillhörig mark — — mot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas.

När helst sådant å kronans vägnar påfordras, är arrendatorn skyldig att utan ersättning af något slag afträda egendomens andel i tillhörande soldattorp med jord och hus.

16:o.

För all inkräkning och åverkan eller annat olaga tillgrepp skall arrendatorn söka försvara ägorna, och när sådant förmärkes, genast därom underrätta Konungens befallningshafvande för vidtagande af behöriga åtgärder.»

Sammanställer man dessa bestämmelser, och Riksdagen nu går att godkänna försäljningen, som skett »med förbehåll om vederbörlig myndighets godkännande», så synes mig ej någon ränteersättning kunna tillerkännas arrendatorn, helst som kronan ej för egen del gör anspråk på någon ränta.»